

prodire u našu svijest, krunica u ruci, osjećaj prisutnosti nadnaravnog svijeta i misao na vječnost kroz otajstva Ružarija postaju najveća i najvjernija utjeha.

Razumljivo je da ne mogu biti kod svih jednake psihološke dispozicije prema određenim pobožnostima, pa tako i prema ovoj. No svećenik je mora promatrati s gledišta pastoralne i duhovne koristi vjernika, u duhu preporuka Crkve. Sigurno je da će se u podržavanju i širenju ove pobožnosti toliko više angažirati, koliko bude i sam uvjeren o njezinoj vrijednosti ili barem koliko više bude uvažavao preporuke Crkve.

A. Fazinić

NAUČAVANJE SV. TEREZIJE AVILSKE

O redovničkom staležu u odnosu na naučavanje
II Vatikanskog koncila o ulozi redovništva u Crkvi

1. Uvod

Sv. Terezija avilska bila je redovnica u burnim vremenima Crkve XVI stoljeća. Među problemima koje su mučile Crkvu onoga vremena nalazi se i redovništvo. Probleme redovništva i ona je proživljavala. U prvim godinama svoga redovništva slijedila je redovnički život kakvog je našla u svojem samostanu. Bilo je mlakosti i natezanja. Tokom vremena nastao je u njevoj duši jedan korjeniti preokret i ona se stavila u red onih koji će poduzeti obnovu redovničkoga života. U četrdeset sedmoj godini života obnavlja žensku granu Karmelskoga Reda da šest godina kasnije otpočne obnovu i u muškoj grani Reda. Ove okolnosti koje su sv. Tereziju učinile Reformatorkom i Utemeljiteljicom bile su povodom da je sv. Terezija pisala, osim da se daje upoznati svojim ispovjednicima i duhovnim vođama, također o problemima redovničkog života. Moja je želja da izložim šta je sv. Terezija napisala o problemima redovništva. Ova njezina nauka se čini tim više interesantnom za našu koliko ona piše u vremenima kada je Tridenski koncil odpočeo svoju reformu i u koliko je sv. Terezija danas službeno u Crkvi naučiteljica. A okolnost da se i mi danas nalazimo pred problemima bnove

koje je dekretirao II vatikanski ekumenski koncil, može biti interesantno za nas da usporedimo njezinu nauku sa naukom koncila o redovničkoj obnovi.

Da, ukoliko je to moguće, približimo našim vremenima naučavanje sv. Terezije o redovničkom životu, i da ga usporedim sa naučavanjem II vatikanskog koncila o istoj temi, namjeravam moje izlaganje prikazati u jednoj povjesnoj perspektivi i odgovoriti na slijedeća pitanja: Kakva su bila vremena i problemi u pogledu redovničkog života u vremenima sv. Terezije? Kakva je uloga redovništva u Crkvi? Kako je sv. Terezija lično ostvarila svoje redovništvo u Crkvi? Šta naučava u pogledu redovništva u svojim spisima? I, na kraju, šta nam sv. Terezija poručuje danas, kad njezinu nauku usporedimo sa naučavanjem Drugog vatikanskog Koncila?

2. Povjesna slika redovništva u vremenima sv. Terezije.

Slika redovništva u vremenima sv. Terezije avilske nije baš svijetla: ona je radije tamna, ako se izuzmu svijetle točke, koje su se tu i tamo pojavile na nebu redovničkog života i koje su izazvane raznim pokušajima reforme što su poduzeli neki redovi, ili radije neke ličnosti iz redovničkog staleža. Daljnji razlog srozanog redovničkog života povjesničari nalaze prije svega u tako zvanoj »crnoj kugi« koja je pokosila živote ne samo mnogobrojnog pučanstva nego je ispraznila i mnoge samostane. U nekim samostanima je jedva netko, ostao, a sve je to onemogućavalo jedan organizirani rad i redovničku disciplinu.

Dugogodišnji boravak papa u Avinjonu koji je urodio raskolom, tako da su bili dva pape, rimski i avinjonski, ili čak i tri ako računamo onoga koji je na Koncilu u Pizi uzrokovao rasulo i podjelu kršćana zapada na dvije jurisdikcije, što je dovelo do pada crkvene discipline uopće i razbijanja redovničkog života napose.

Sveučilišta, sa svojom bučnošću, u kojima su se vodile dispute i koje su se nekada pretvarale u prave krvave bitke, malo su odgovarala redovničkom duhu. Na tim sveučilištima, mnogi su redovnici postajali doktori, sa titulom magistra, i time dobivali mnoge povlastice što je otvorilo put mnogim slabostma i izgredima osobito u pogledu siromaštva i zajedništva. Razna strujanja humanističke ideologije imale su također svoju razarajuću ulogu. Mnogi su od humanista javno

istupali i satirama ismjeivali redovništvo. Iz njihovih krugova je izišlo mišljenje: »monachatus non est pietas«, redovništvo nije svetost.

Protestantizam koji je nadošao nije učinio drugo nego da izazove da ova napeta situacija bukne kao plamen, da ras cijepa Crkvu i da mnoge redovnike i redovnice izvuče iz samostana, a druge da ostavi u samostanu ali bez redovničkog duha.

U ovim okolnostima lako je razumijeti bolni uzvik sv. Terezije: »Sav je svijet u plamenu . . . traže da ponovo razapnu našega Gospodina Isusa Krista.« Ipak, pored ove tragične situacije ima i utješnih pokusa obnove. Što se tiče redovnika obnova je u toku sa vidljivim rezultatima, koji će osobito doći do izražaja kada pape tridentinske reforme uzmu cjelokupnu obnovu Crkve u svoje ruke, pa onu redovništva.

Tako dominikanci, preko Savonarole, obnavljaju svoj rad ne samo u Italiji nego i u Španiji, Terezijinoj domovini. Franjevački red ima svoje obnovitelje, a među njima Petar Alkantarski, koji djeluje na području Španije. Osniva se Družba Isusova. U Španiji postoji cijeli jedan pokret, prava eksplozija, za obnovu duhovnog života koja zahvaća i šire mase kršćana i ne samo redovnika.

Među redovnicima već su se osjećali divni plodovi ovakove obnove, tako da se sv. Terezija sama usuđuje napisati da ima mnogo učenih ljudi, osobito redovnika, koji su svojim trudom postigli i nauku i njom se služe za dobro Crkve. Dosta je reći da su bili, osobito redovnici, dominikanci i Isusovci, koji su se posebno istakli na tridentskom koncilu osobito u zadnjoj njegovoj fazi.

Ti pozitivni rezultati obnove među redovnicima su sigurno inspirirali ovu divnu rečenicu što je izrekla i napisala sv. Terezija: »Šta bi bilo kad nebi bilo redovnika?«

3. Ekleziološki smisao redovništva u Crkvi

Povjesne okolnosti, kojih smo se tek dotakli, imale su veliki upliv na shvaćanje sv. Terezije o ulozi redovništva u Crkvi, ta uloga, prema sv. Tereziji je izrazito ekleziološka, Zato rečenica »Šta bi bilo da nema redovnika« što je izašla ispod pera sv. Terezije, nije samo izraz njezinog zadovoljstva, da je u redovništvu stvar krenula na bolje, nego je uv-

jerenje da redovništvo ima veliku ulogu u Crkvi. Kad god bude hrabrila svoje kćeri da se mole za branitelje Crkve, uvijek će dodati da su to osobito redovnici.

Da ovu ekleziološku ulogu redovništva što bolje istakne prva Naučiteljica Crkve se služi divnim i slikovitim prispodobama. Ona, koja je u mladosti čitala, upravo gutala, viteške romane, sada se služi slikama iz tih romana da njima izrazi ulogu redovništva u Crkvi.

»Kad se vladar, piše ona, osjeti pritisnutim, povlači se u grad, kojega daje svojski utvrditi. Iz svoje utvrde s vremena na vrijeme navaljuje na protivnika. U gradu su samo izabrani vojnici, koji, baš zato što su izabrani mogu sami više učiniti nego mnoštvo vojnika strašljivaca. Mnogo puta se tako stječe i pobjeda. Ako i ne dobiju pobjedu neće biti ni pobjeđeni, osim ako zavlada glad. No u našem slučaju nema gladi, koja bi ih prisilila da se predadu. Može ih se samo prisiliti da umru ali ne da budu pobjeđeni« (Put Savršenosti, B, 1).

Jedno drugo upoređenje, pozajmljeno kao i prvo iz viteških romana, prikazuje redovnika u ulozi zastavnika u boju. »Ako zastavnik, piše svetica, pusti zastavu iz ruku bitka je izgubljena«. Zato redovnici imaju biti te zastavonoše u Crkvi, i nositi zastavu i dati se »radije sasjeci na komade nego pustiti zastavu iz ruku«. (Put Savršenosti 81, 5)

Nije potrebno mnogo komentara na ove prispodobe da shvatimo šta redovništvo ima biti u Crkvi. Redovništvo ima biti, kao što to čine vojnici u boju, u prvoj liniji. Od njihovog bojnog raspoloženja i srčanosti zavisi pobjeda, napredak Crkve Kristove.

Nije čudo zato da sv. Terezija posvećuje posebnu pažnju na izgradnju ovakovih vojskovođa i vojnika. Šta je za tu izgradnju potrebno vidjet ćemo kasnije, a sada najprije otkrijmo kako sv. Terezija lično ostvaruje svoje redovničko zvanje u Crkvi. Smatram to vrlo važnim jer je njeno ostvarenje svoga zvanja odjek onoga što je o redovništvu napisala.

4. Sv. Terezija Avilska kao redovnica

Ono što je posebno upadljivo u životu sv. Terezije kao redovnice to je da svoje zvanje redovničko shvaća u eklezijalnim dimenzijama. Slijedeći tekst iz njezine knjige »Put Savršenosti« je osobito značajan. »Uto doba, (tj. poslije tako zvanog njenog ličnog obraćenja) došla je do mene vijest o

štetama i ubijanjima što su luterani (tj. kalvini), činili po Francuskoj . . . bilo mi je vrlo žao, i kao da mogu nešto učiniti molila sam Gospodina da spriječi ta zla. Ali, videći me ženom, i u nemogućnosti da učinim nešto, molila sam Gospodina da on sam nešto učini . . . Tako sam došla na odluku da učinim ono malo što je bilo u mojoj mogućnosti a to je da obdržavam evanđeoske savjete sa svom mogućom savršenošću« (C., 1, 2). A poslije viđenja što je imala o paklu, u kojem je vidjela svoje mjesto i duše koje se tamo muče, napisala je slijedeće riječi: »Poslije onoga viđenja razmišljala sam o tome što bi mogla učiniti za dragog Boga, i uvidila sam da ono što trebam prije svega učiniti jest zadovoljiti obavezama moga zvanja, obdržavajući moje pravilo sa svom mogućom savršenošću« (Život, 32, 8, 9).

Ako pomno analiziramo ove citate primjećujemo kako sv. Terezija smatra da treba ostvariti u Crkvi svoju ulogu vojnika kojem prisposobljuje ulogu redovništva u Crkvi. Mora početi od sebe od osobne »metanoje«. Svojom osobnom svetošću. Nije svjetovna vlast koja ima braniti Crkvu nego crkvena, piše sv. Terezija. Ta crkvena vlast, u koliko se odnosi na redovništvo, jest osobna svetost redovnika. Snagom svoga svjedočenja redovništvo treba da bude znakom koji privlači pažnju na najvišu vrednotu što je Bog. Jednu posebnu finoću ovoj prvoj ulozi redovništva u Crkvi daju osobito ove riječi, koje ona primjenjuje na sebe i na zajednicu koju je osnovala« . . . budući da Gospodin ima toliko neprijatelja a tako malo prijatelja, da barem ovi budu vjerni«. Dokazati vlastitim životom, vlastitim svjedočanstvom, da smo između mnogih neprijatelja, prijatelji Božji.

Vremenom, dok sv. Terezija ovaj svoj ideal redovništva proživljava, taj se ideal razvija, i on se sve više usmjeruje na neumrle duše i postaje tjeskobno doživljavanje tako da bi dala, piše ona »tisuću puta život« samo da spasi jednu. Moglo bi se reći da sv. Terezija u ostvarivanju svoga zvanja, misli najprije na svoje odnose s Bogom. Teži prema njemu po vjernosti evanđeoskim savjetima, da se na srcu Božjem nauči ljubiti bližnjega, tako da na kraju sva njezina nastojanja idu prema dušama, koje želi spasiti i nema mira ni danju ni noću dok to ne uspijeva ostvariti. Spasenje duša postaje prava strast njezinoga života i samo smišlja načine da nađe suradnike kojima bi to mogla što bolje ostvariti. Kćerka vitezova, Hidalgosa, ona utjelovljuje u sebi obilježja svo-

ga naroda u isto vrijeme ta ista obilježja nadilazi, produhovljuje. Njezina ljubav prema dušama, koja se razvija preko intimnosti s Bogom, kao da razbija zatvoreni pojam Crkve i kršćanstva koji je vladao u njezino doba. Misli su sviju onda išle samo tamo kako da se sačuva čistoća vjere protiv neprijatelja, dok sv. Terezija žali nad istrebljivanjem indijanaca i osniva samostane da spasi »milione duša koje su se gubile« u Americi zbog pomanjkanja misionara. Moglo bi se reći da ova velika redovnica razara granice kršćanske savjesti koja se zatvorila u samu sebe i pridonosi, da s ravna sa zemljom tvrđave srednjovječnog kršćanstva (H. Urs von Balthasar).

5. Akcija i Kontemplacija u redovništvu

Ovo svoje doživljavanje Boga i duša, koje u Terezijinoj duhovnoj zrelosti postaje »strast za spas duša« tako da će moći kasnije reći da je spas duša »naklonost« koju joj je sam Bog dao, predstavlja stapanje u jedno kontemplacije i akcije. Ovo iskustvo dobro će joj poslužiti kad postane utemeljicom i obnoviteljicom svoga reda.

Kao utemeljiteljica i obnoviteljica Karmela sv. Terezija morala se sa ovim problemom kontemplacije i akcije koji se u njezinom životu tako divno i harmonično stopili susresti i na praktičnom terenu. Obnavljajući mušku granu svoga reda ona se susrela sa redovnicima tipa tzv. prosjačkih redova kao što su i franjevci i dominikanci, za koje je sv. Toma već obradio duhovnu fizionomiju koju je koncentrirao u izraz »Contemplata aliis tradere«: o onome što se razmatralo i u svom životu sakupilo predati i drugima.

Dva su svetičina teksta posebno važna u ovom pogledu pa ih zato doslovce citiram.

Prije svega ona je svjesna da tko se bavi apostolatom tj. apostolskom djelatnošću da mora ići među ljude. »Oni, piše sv. Terezija, moraju živjeti među ljudima i drugovati sa ljudima i boraviti u dvorovima a gdje kad im se prilagoditi izvana« (Put Savršenosti, 3, 3.).

Da je tako to je sasvim normalno i tu nema diskusije jer je stvar evidentna. Ali postavlja se pitanje u svetičinoj duši, kako o pristupanju ljudima i prilagođivanju biti u svijetu a ne biti od svijeta? Sveta Terezija odlučno tvrdi da pored svega svog prilagođivanja svijetu apostoli imaju ostati«...

u srcu svijetu stranci i neprijatelji... jer ako nebi takvi bili nebi zasluživali ime vojvode a onda ne daj Bože da izlaze iz svojih ćelija jer bi više naudili nego koristili» (ib). Da bi uspjeli biti efikasni sv. Terezija pretvara u teoriju ono što je ona doživjela: apostolska djelatnost je samo onda efikasna kada izvire iz kontemplacije apostolata. Onaj će apostol biti efikasniji koji je na višem stupnju sjedinjenja s Bogom.

Komentirajući riječi Pjesme nad Pjesmama: «Poduprite me cvijećem . . .» izražava ovu divnu misao: «Mislim da mora biti jedna od najvećih radosti, što ima na zemlji kad tko vidi, da su se s njezinom pomoću okoristile duše . . . Ne može se opisati veliko dobro što čine oni koji su kroz nekoliko godina uživale u darovima i nasladama (kontemplativnog sjedinjenja s Bogom) Cvijeće njihovih djela, što potiču i niču iz drveta tako žarke ljubavi, dugo mirišu. Više koristi jedna ovakova duša kad govori i djeluje nego li veliki broj drugih čija su djela pomiješana sa prahom njihove sjetilnosti i sa njihovom sebičnošću». Misli o ljubavi Božjoj, 7, 7).

Nije teško razumjeti u kakvom se odnosu nalaze kontemplacija i akcija u životu redovnika. Rast u ljubavi prema Bogu rađa ljubav prema dušama. Tako je ona doživjela svoje redovništvo. Gdje postoji viši stupanj sjedinjenja s Bogom u ljubavi postoji veća efikasnost djelatnosti i trajnih učinaka apostolske djelatnosti. Što smo rekli neka za sada bude dosta. Ovom ćemo se problemu vratiti kada u zadnjoj točki našeg izlaganja budemo uspoređivali koncilna načela II vatikanskog sabora sa načelima sv. Terezije.

6. Siromaštvo, poslušnost i molitva u izgradnji redovnika

Rekli smo da sv. Terezija smatra da je redovništvo vrlo važno u Crkvi, a što je izrečeno u njezinoj frazi: »Šta bi bilo kad nebi bilo redovnika«. Naše dosadašnje izlaganje, o njezinom poimanju redovništva daje nam naslutiti zašto. To je svetost u kojoj se stapaju kontemplacija i akcija. Nije onda ni malo čudo da je ona posvetila veliku pažnju samoj duhovnoj izgradnji redovnika da bi mu pomogla da postane svet. Kao specifički elementi izgradnji redovnika ulaze osobito slijedeći elementi: siromaštvo, poslušnost i molitva. Može izgledati čudno da jedva spominje evanđeosku čistoću;

to je zato jer za nju čistoća nije drugo nego ostvarenje ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu. U svakom slučaju njezina shvaćanja i upute u pogledu siromaštva, poslušnosti i molitve su od velike važnosti i u izgradnji redovnika i njezove efikasnosti pa zato prije nego što pređemo na usporedbu između svetičinih naučavanja sa naučavanjem II vatikanskog koncila recimo nešto na ovu temu.

Bitni elemenat siromaštva, kao evanđeoskog savjeta, prema sv. Tereziji je riziko i nesigurnost dabi imali potpuno predanje, nadu svoju položili u Boga. Evo jedan odlomak iz Puta Savršenosti koji je u tom pogledu vrlo jasan: »Ne mislite, da će vam ponestati hrane, piše ona ne budete li nastojali ugoditi svjetovnjacima. Zato nemojte se nikada služiti ljudskom domišljatošću u tom pogledu inače ćete umrijeti od gladi i to s pravom... Uprite oči u svog Zaručnika. On će vas prehranjivati... Kad ste se odrekli dohodaka, odbacite i skrb za hranu, inače propada sve. (Put Savršenosti, 2, 1). No ovaj riziko, nesigurnost, nije neki fatalizam nego je elemenat koji omogućuje slobodu duha. Siromaštvo je dakle bogaćenje jer služi redovniku ili redovnici da se dade »bez podjele Onomu koji je dobar, koji uključuje sva dobra«. Jednom riječju: siromaštvo, rizik, nesigurnost, omogućuje da duša redovnika muževno stavi sve na kocku da se obogati neizmjereno velikim bogatstvom a to je sloboda duha. Da istaknem pojam siromaštva prema sv. Tereziji, dozvolite da citiram još ovaj divan tekst: »Pravo siromaštvo nosi sa sobom čast, da je takove nema. Siromaštvo, kažem, koje se izabire samo radi Boga. Tko je izabrao ovo siromaštvo ne mora ugađati nikome osim samo Njemu. . . Grb (siromaštva) moraju nositi (redovničke) zastave . . . a dok se (obdržava siromaštvo) ne treba se bojati da će u redovničkoj kući pasti redovnička stega« (Ista, 7, 8).

Glavna vježba siromaštva je rad. Treba raditi da se za služi svakidašnji kruh. U tom smislu, prema sv. Tereziji rad je posljedica siromaštva i zato je vježba siromaštva. Kao takav rad ne treba služiti da postanemo manje siromašni nego treba da posluži da ostanemo siromašni. U tom smislu rad je i jedna askeza koja izgrađuje.

Ako siromaštvo omogućuje slobodu duha, poslušnost, piše sv. Terezija omogućuje suglasnost naše volje sa voljom Božjom a u kojoj suglasnosti je savršenost. Što je suglasnost sa voljom Božjom dublja to je veći stupanj savršenosti.

No postoji poteškoća sa naše strane da naša volja bude u potpunoj suglasnosti sa voljom Božjom a to proizlazi iz toga piše sv. Terezija »... jer nismo nikako gospodari svoje volje (niti) da je čisto i bistro sasma predamo Bogu, dok je ne podložimo razumu. Poslušnost je pravi put da je podložimo« (Osn. 5, 11).

Objašnjavajući ovu tvrdnju dodaje da poslušnost ima tu snagu zato što uspijeva osloboditi naš razum od raznih utjecaja što dolaze od svijeta, sjetilnosti, po spletkama zloduha. U takovim okolnostima razum nije u stanju da zna kome bi dao zapravo i tu poslušnost ulazi da ga orijentira i pomogne. Ona vrši dužnost što vrši sudac u parnici »... duša, piše ona velika štovateljica poslušnosti, uzima nekoga, bio to starješina ili ispovjednik, pa odluči da neće više voditi parnicu ni misliti na nju, nego se pouzdavati u Riječi Gospodinove, koje je rekao: »Tko Vas sluša mene sluša« (Osn. 5, 12). Svakako ova odluka da slušamo druge zahtijeva mnogo odricanja ali na kraju dodaje, ova pobornica redovničkog života, »Gospodin nam pomaže tako, te nas čini gospodarima naše volje baš zato, jer mi Njemu podlažemo svoju volju i razum« (Ista, 12).

Ova neusporediva spisateljica ima u pogledu poslušnosti jednu rečenicu koja možda nama zvuči vrlo tvrdo a glasi ovako: »Što više kopamo u rudniku poslušnosti, više ćemo naći, i što se više pokoravamo ljudima i nemamo druge volje osim volje svojih starješina, to ćemo više postati gospodari svoje volje, te je prilagoditi volji Božjoj« (Ista, 13).

No poslušnost koju preporučuje sv. Terezija ne može postojati gdje ne vlada, riječi su svetičine, »istiniti duh vjere« (Pismo 178).

Svakako poslušnost ima i svoje muke. Sv. Terezija to priznaje i ističe, ali kliče: »Oh velika je stvar ako trpimo radi poslušnosti« (Osn. 31) i inzistira: »Gospodin mi reče da nismo poslušni ako nismo odlučni (radi poslušnosti) i trpjeti« (Ž, 26). Svakako poglavari nemaju prava biti teroristi i diktatori i njihova vlast ne prelazi granice zavjeta i pravila, ali ipak, ako moraju trpjeti radi poglavara sv. Terezija upućuje »Neka gledaju Krista kako je on bio ponizan pred svojim sucima i poslušan sve do smrti« (Pismo 38).

Dok siromaštvo oslobađa, daje slobodu duha, i dok poslušnost ostvaruje suglasnost naše volje sa voljom Božjom, molitva ima sveopću vrijednost duhovnog života. Toj temi je sv. Terezija osobito mnogo pažnje posvetila u svojim djelima

i to jer kvaliteta molitve odgovara stupnju ljubavi i sjedinjenju sa Bogom, a stupanj ljubavi čini apostolsku djelatnost plodnom. Baš zato što je ljubav, molitva sama po sebi već ima spasiteljsku moć. »Uvjerena sam piše sv. Terezija u svojoj autobiografiji, da ako se početnik u molitvi trudi da dosegne vrhunce savršenosti, da neće ući sam u nebo, nego će sa sobom povesti mnoštvo ljudi, kao dobar vojskovođa, kome je Bog povjerio hrabru vojsku« (Ž, 11, 4).

»Molitva, piše sv. Terezija je opetovni razgovor, sa onim za koga znamo da nas ljubi« (Ž, 8, 5). Molitva je prije svega općenje i razgovor sa Bogom; razgovor ljubavi i prijateljstva. Ona je kao živi saobraćaj sa Bogom koji stalno potiče na uzvišenije stvari. Razgovor u koji ulazi srce, ulazi volja, gdje je razgovor prožet ljubavlju i prijateljstvom, u kojem se izmjenjuju misli i osjećaji, pomoću kojih se produbljuje prijateljstvo. Jedno od važnih obilježja molitve prema sv. Tereziji je intimnost, da je molitva intimni razgovor, razgovor u kojem se ostvaruje međusobno darivanje: Bog koji se daruje duši i duša koja se daruje Bogu.

Ono što posebno treba istaći, to je razlog da sv. Terezija toliko drži do molitve, a to je dinamičko obilježje molitve. Molitva čini da duhovni organizam raste, da se razvija. Zato sv. Terezija mjeri stupnjeve savršenosti po stupnjevima molitve. Svaki stupanj molitve je jedan stupanj dubljeg sjedinjenja sa Bogom, sve dok molitva sjedinjenja u raznim svojim fazama ne dovede dušu na vrhunce duhovnog života. A Vrhunci duhovnog života čine nas efikasnim u Crkvi. Jasno slijedi da redovnik, koji kao vojnik mora uvijek prednjačiti u Crkvi svetošću i radom za spas duša, duguje molitvi svoju efikasnost. Po molitvi on uspijeva stopiti u svojoj osobi kontemplaciju i akciju, bez kojeg stapanja prema sv. Tereziji nema idealne efikasnosti redovnika u Crkvi, jer, kako smo već spomenuli, bez kvalitetne molitve nema kvalitetne ljubavi prema Bogu i bližnjemu i tim sam apostolat, djelatnost je manje efikasna jer ima u njoj primjese sjetilnosti i sebičnosti (Misli o ljubavi Božjoj).

8. Usporedbe između nauke sv. Terezije i koncilskog poimanja redovništva.

Preostaje nam sada delikatna dužnost usporedbe naučavanja sv. Terezije o redovništvu sa naučavanjem II vaticanskog koncila o istoj temi. Ne možemo ovdje biti iscrpni ali

nešto možemo reći. A da nešto rekнем dozvolite da najprije citiram u dobrim dijelom 44 točku šestog poglavlja uredbe *Lumen Gentium*, poglavlja, koje, kako znate, sadržava bitne elemente o redovništvu i o njegovoj ulozi u Crkvi.

»Zavjetima ili drugim svetim vezama, tako je tamo napisano, koje su po svojoj naravi slične zavjetima kojima se vjernik obvezuje na vršenje rečenih triju evanđeoskih savjeta, on se potpuno dariva Bogu, koga veoma ljubi, tako da se novim i posebnim naslovom određuje za Božju službu i Njegovu čast. Već je po Krštenju umro grijehu i posvećen Bogu, ali da može primiti obilniji plod milosti krštenja, preuzimanjem evanđeoskih savjeta u Crkvi hoće da se oslobodi od zapreka koje bi ga mogle udaljiti od žara ljubavi i od savršenog božanskog štovanja, i potpunije se posvećuje božanskoj službi«. Dok ovako opisuje redovnika ili redovnicu i dok ovako govori o značenju redovničkog posvećenja u odnosu na onoga ili onu koja se Bogu posvećuje, u drugom djelu iste točke prelazi na tumačenje odnosa između redovničkog života i Crkve a koji se manifestira u dvostrukoj funkciji. Prva funkcija je proročka funkcija, ukoliko redovništvo ima služiti kao poticaj drugima svojim vlastitim životom, a druga funkcija je eshatološka, ukoliko navješta vječnost. No čujmo o tim funkcijama sam tekst koncilskog dokumenta: »Stoga je prihvaćanje evanđeoskih savjeta kao lozinka koja može i mora uspješno privlačiti sve članove Crkve da revno ispunjavaju dužnosti kršćanskoga zvanja tako nastavlja 44 točka LG. Budući da Božji narod nema ovdje stalnog grada, nego traži budući, to redovnički stalež, koji svoje sljedbenike više izbavlja od zemaljskih briga, bolje pokazuje svim vjernicima već na ovome svijetu prisutna nebeska dobra, i bolje svjedoči o novom i vječnom životu koji je stečen po Kristovu otkupljenju, a navješćuje buduće uskrsnuće i slavu nebeskoga kraljevstva. »Ovim eklezijalnim dužnostima, koje se mogu nazvati dužnostima svjedočenja pridružuje se i apostolska djelatnost, već prema tipu reda. »Kako evanđeoski savjeti, napisano je na istom mjestu *Lumen Gentium*, po ljubavi kojoj vode, na poseban način povezuju svoje sljedbenike s Crkvom i njezinim misterijem, njihov duhovni život mora također biti posvećen dobru cijele Crkve. Odatle nastaje dužnost redovnika da radi prema silama i vrsti svoga zvanja, bilo molitvom, bilo aktivnim djelima, da se ukorijeni i ojača Kristovo Kraljevstvo u dušama i da se širi na sve strane«.

Kad bismo željeli u nekoliko riječi sažeti funkciju redovništva, prema Lumen Gentium morali bismo reći da je ono stalež koji služi najprije za posvećenje osobe koja se posvećuje Bogu po evanđeoskim savjetima. U tom slučaju evanđeoski savjeti služe kao uklanjanje svih zapreka da se u posvećenoj osobi ostvari punina krsne milosti. Ostvarenje zatim punine krsne milosti omogućuje kršćaninu redovniku ili redovnici da bude svjedok i poticaj, primjer i uzor svim kršćanima na bolji i vječni život. No pošto onaj koji ostvaruje bolje milosti krštenja raste u ljubavi, koja obuhvaća Boga i duše, redovnik ili redovnica posebno su prikladni i za djelatni apostolat u Crkvi osobito onaj koji služi »ukorjenjavanju i jačanju« kraljevstva Božjeg u dušama.

Ako ovu nauku usporedimo sa naučavanjem sv. Terezije nalazimo, čini mi se, divna podudaranja. Sama prispodoba vojnika, vojskovođe, zastavnika koji mora držati zastavu svoju visoko da se drugi vojnici ne pokolebaju u borbi, jasno nam o tome govori. Vlastiti svetičin život, koji se osobito ispoljuje u času kada se ona otrgla iz svoje mlakosti, kada se preispituje šta bi imala učiniti za Crkvu svoga vremena osjeća da je to prije svega svjedočanstvo vlastitog života. Da drži visoko zastavu svoje vlastite vjernosti Bogu to je kao instinktivni odjek u njezinoj duši pred problemima Crkve svoga vremena. Ljubav koja se razvila i sazrela u njezinom životu pretvara se u pravu »strast ljubavi« kojom ljubi duše. I u svojim vremenima pokazala se posebno otvorenom apostolskim pothvatima kada je Crkva koncentrirala svoje snage u Borbi za očuvanje jedinstva i čistoće svoje nauke. U ovom smislu je posebno izrazit događaj kada je njezin samostan posjetio čuveni franjevac misionar iz južne Amerike, na koju je Španija proširila svoju vlast. Spomenuti franjevac je održao egzortu zajednici i opisao kako se u Južnoj Americi gube milijuni duša radi pomanjkanja misionara. Ove informacije su tako djelovale na sv. Tereziju da se povukla u njenu pustinjačku kolibicu, i u suzama se molila da joj Bog dade sredstvo, kako bi mogla priteći u pomoć tolikim dušama. Krist joj je rekao da pričeka još malo i da će vidjeti velike stvari. Kasnije se pokazalo da je to sredstvo bila reforma reda što je poduzela, i kojoj je povjerila da bilo molitvom bilo djelima radi za spas duša. U svojoj duhovnoj zrelosti došla je do ključka da bi »mnogo puta drage volje podnijela smrt da izbavi jednu dušu...« da »Ljubav ne stoji u većem užitku,

nego u većoj odlučnosti kojom želimo da (Bogu) u svemu ugodimo i nastojimo sve poduzeti da ga ne uvrijedimo, da se molimo da se proširi slava i čast Njegova Sina i uzvisi sv. Majka Crkva«, da je »velika stvar ljubav, osobito ako se radi o spasu duža« (V. 32, 6, Tvrđava, IV, I, 7).

Mislim da se ne može pobiti divno podudaranje njezinog poimanja o ulozi redovništva u Crkvi sa poimanjem II vatikanskog koncila o istoj ulozi. Mislim da ovo nije pretjerano reći da se njezina nauka može u neku ruku uzeti kao neki aktuelni djelomični Komentar na dokumente II vatikanskog koncila o redovničkom staležu i njegovoj ulozi u Crkvi.

No sv. Terezija je uvjerenjena da redništvo svoju efikasnost ne može ostvariti ako nije kontemplativno i aktivno, ako se kontemplacija i akcija ne fuzioniraju u biću redovnika ili redovnice. A šta o tom problemu veli Koncil? U dekretu *Perfectae Caritatis* nailazimo na slijedeće tvrdnje: Budući da je redovnički život prije svega određen zato da njegovi članovi slijede Krista te se zavjetovanjem evanđeoskih savjeta s Bogom sjedine, sa svom ozbiljnošću valja uočiti da i najbolje prilagođivanje potrebama današnjeg vremena neće biti uspješno ako ne bude prodahnuto duhovnom obnovom, kojoj i u vanjskom djelovanju uvijek treba dati prvenstvo« (2, e).

U broju 6 istog dekreta je napisano »Koji zavjetuju evanđeoske savjete neka iznad svega traže i ljube Boga koji nas je prvi ljubio . . . Neka zato svi članovi ustanova neprestanim marom njeguju duh molitve i samu molitvu, crpući i samu molitvu, crpući iz pravih izvora kršćanske duhovnosti«. Komentirajući ove citate poznati utemeljitelj male braće i malih sestara o. Voilloume piše: »Pomanjkanjem kontemplativnog gledanja, mi se izlažemo opasnosti da se prihvatimo apostolske djelatnosti a da uistinu ne tražimo Boga u njemu, niti da na Boga upravljamo svoje čine- u sjedinjenju sa prvim apostolom što je Isus Krist«. (*L'Adaption et la Renovation de la Vie Relig., Unam Sanctam*, 1967, 167). Ako je ovaj komentar na citirane riječi iz *Perfectae Caritatis* objektivan onda moramo reći da je sv. Terezija identično mišljenje izrazila prije četiri stoljeća kad je napisala da bez kontemplativne ljubavi u našoj apostolskoj djelatnosti ima primjese »sjetilnosti i sebičnosti, a tim samim i neefikasnosti«.

Zato je s pravom istakao Pavao VI koji je sv. Tereziju proglasio naučiteljicom Crkve kad je rekao u svom govoru na samom proglašenju, da prva doktorica dolazi nam baš u

pravi čas sa porukom molitve« . . . u času kada se čine veliki napori reforme i obnove liturgijske molitve, kada smo napastovani velikom bukom kada smo zauzeti dužnostima u svijetu, kada smo u opasnosti da popustimo izazivanju modernoga svijeta i tako izgubimo istinito blago . . .« Sve ovo govori u prilog stanovišta sv. Terezije: da je još uvijek od neizmjerne važnosti povezati kontemplaciju sa akcijom. Ako želimo biti efikasni u Crkvi. Drugim riječima, ako je ikada trebalo spojiti kontemplaciju sa akcijom, to je baš u našim vremenima, jer jaka vremena traže i jake duše.

Aktuelni uvjeti ljudskog društva zahtjevaju jedno angažiranje vremenito i apostolsko velikodušnije nego ikada prije. Tim samim oni traže jednu zrelost u ljubavi što je moguće veću, a što je to ako ne kontemplacija spojena sa akcijom?

Sv. Terezija, koja je, kako kaže Pavao VI u spomenutom govoru, imala povlasticu i zaslugu da je sve tajne kontemplacije upoznala i proživila u intimnosti sa Bogom i u akciji imala umijeće da svoje iskustvo izrazi na pismeno, tako da se ubraja među najveće učitelje duhovnog života, može nam pomoći da i u našim vremenima, u kojima je potrebno prilagođavanje novim sociološkim uvjetima svijeta, spojimo ono što se nikad ne mijenja: da kontemplacija i akcija budu fuzionirane, da »Marta i Marija, kako piše sv. Terezija, idu uvijek zajedno«

Preostaje nam da još usporedimo šta je Koncil rekao u pogledu siromaštva i poslušnosti i da tu nauku usporedimo sa naučavanjem sv. Terezije. U 13 točki »Perfectae Caritatis« čitamo da « . . . nije dosta samo to da netko u upotrebi dobara bude ovisan o poglavarima, nego je potrebno da članovi budu siromašni i stvarno i u duhu, imajući svoje blago na nebu«. U istom broju je istaknuto da je rad vježba siromaštva kojim se pribavljaju » . . . sredstva potrebna za život . . . (i da treba odbaciti) svaku pretjeranu brigu, povjeravajući se providnosti nebeskog Oca«. Što je posebno istaknuto u ovoj točki o siromaštvu jest odbacivanje juridičkog pojma o siromaštvu: siromaštvo ima biti raspoloženje duha: krepost. Ako se i ovdje susreću podudaranja sa mišljenjem sv. Terezije koja nalazi da je uloga siromaštva u tome da se po njemu postigne »sloboda duha«. Isto tako i zakon rada ističe i koncil a i sv. Terezija, ne da se bogate redovnici nego da se vježbaju u siromaštvu. Razlika postoji samo u tome što koncil,

savjetuje da se višak zarade upotrijebi u dobrotvorne svrhe da bi se izbjeglo bogaćenje koje rad može donijeti, osobito danas, što u Terezijino doba nije predstavljalo problem.

U pogledu poslušnosti čini mi se bitnim ono što je Koncilski dekret izrazio ovim riječima: »Neka članovi, u duhu vjere i ljubavi prema volji Božjoj, iskazuju poslušnost svojim poglavarima, kako propisuju pravilo i konstitucije« (14). U ovim riječima je istaknuta poslušnost kao krepost koja počiva na duhu vjere, koja se vrši da se postigne suglasnost volji Božjoj i čije su granice obuhvaćene pravilom i konstitucijama. Kao temelj poslušnosti i sv. Terezija ističe duh vjere, i da je smisao poslušnosti u ljubavi prema volji Božjoj kojoj poslušnost treba da vodi. Ni po koncilu ni po sv. Tereziji poslušnost nije neki juridički pojam nego krepost koja vodi suglasnosti sa voljom Božjom i u tome se podudara naučavanje Koncila u naučavanju sv. Terezije. Poslušnost ima i svoja trpljenja, ističe sv. Terezija, što našem mentalitetu danas smeta tako da i koncil preporučuje poglavarima da vrše svoju dužnost u duhu služenja. No i danas poslušnost može biti trpljenje a da ne bude protiv duha Koncila »Ti su događaji (besmislene naredbe poglavara), piše Karl Rahner, slični Kristovu križu, zločin židova i pogana, koji su bili »nužni« izražaj Očeve volje, jer ih je on odredio, ali su u isto vrijeme bili posljedica ljudske kratkovidnosti i zloće. Ako dakle dopuštamo da težeći za idealom evanđeoskih savjeta zapravo slijedimo Krista, koji je bio siromašan i prezren, na križ razapet i odbačen, koji je molio i bio osuđen, i da takav život možemo ostvariti samo u zajednici . . . onda moramo dopustiti i to, da posluh u takvoj zajednici pretstavlja Božju volju, čak i onda kad je neki nalog poglavara besmislen, ali naravno ne u sebi i nemoralan . . . (Svjedočenje, izd. Kršćanske Sadašnjosti br. 21/1968.) »Kad sv. Terezija tvrdi« . . . da nismo poslušni ako nismo odlučni radi poslušnosti i trpiti«, nije nikakova nečovječnost već otajstvo Krista koje se ostvaruje u privilegiranim dušama.

Zaključak:

Sv. Terezija Avilska govori o redovništvu ukoliko ono ima ulogu da podržava svetost u Crkvi, ukoliko je svijetlo koje je postavljeno na svjetionik da svijetli svima ljudima, ukoliko svjedoči da kad evanđelja ne bi bilo, da život nebi imao smisla.

Ona opisuje put i ističe važnost povezivanja kontemplacije i akcije da bi se postigla svetost i efikasnost redovništva u Crkvi. Ne dodiruje doduše sociološke i strukturalne implikacije u apostolskoj djelatnosti i prilagođavanje zahtjevima vremena ali postavlja načela koja su još uvijek važna a ta su: da apostolska djelatnost je samo onda plodna ako proizlazi iz kontemplacije i ako nužno zalaženje u svijet ne predstavlja posvjetovnjačenje nego samo »biti u svijetu ali ne biti od svijeta«.

Mi, djeca civilizacije izobilja, tehnike i socijalnih previranja ili smo previše smioni u razaranju prošlosti ili se previše bojimo mijenjati i svugdje vidimo opasnosti. U tome lomimo koplja jedni drugima. Sv. Terezija poručuje da rješavanje ima početi u unutrašnjosti nas samih, u ličnoj svetosti. Ona je tamo počela. Najprije je napravila svoju ličnu metanoju i onda je uspjela stati na čelo cijelog jednog pokreta obnove i napasti djela koja još i danas imaju nešto reći.

Kad gledamo u svijetlu nauke sv. Terezije bilo brodolome mnogih redovnika i redovnica danas i probleme onih koji se zatvaraju u sebe i kukaju nad propadanjem i nad krizom redovništva možemo ih uporediti sa onim dušama koje Prva Naučiteljica Crkva opisuje u prvim stanovima svoje najuspješnije knjige koja nosi naziv »Duhovna Tvrđava«. Za te duše, tvrdi Terezija Avilska, da su dirnute doduše milošću ali oko njih gmize mnoštvo »otrovnih životinja, bjelouška i zmaji«, u kojima se skrivaju razne strasti i napasti, i da nisu u stanju da nema autentične obnove. Akcija ima izvirati iz kontemplacije Tvrđave, u kojoj stanuje Bog, a zloduh se koristi tom tamom da postavi svoje zamke. (Duh. Tvrđava, I, 2, 4). Dogod budemo u takvom stanju duše bit ćemo žrtve prosječnosti i bit ćemo plijen ili sekularizacije ili odbojni prema svakoj promjeni i prilagođavanju. Sv. Terezija nam zato poručuje da bez lične svetosti, bez nastojanja da prijeđemo iz nižih stanova Tvrđave u više stanove, koji nas približuju Kristu, da nema autentične obnove. Akcija ima izvirati iz kontemplacije. Neka zato ovaj moj osvrt, na njezinu nauku o redovništvu ako ne služi za drugo, bude poticaj za dublje upoznavanje redovničke problematike danas i za ozbiljnija, organičenija rješenja, za prisutnost redovništva u Crkvi današnjice odnosno sutrašnjice.

O. Ante Stantić